

УДК 37.091.26:[81'276.6:61]-057.875-054.6

Ж. М. РАГРІНА

викладач

Запорізький державний медичний університет

АНАЛІЗ СФОРМОВАНOSTІ КОМПОНЕНТІВ ГОТОВНОСТІ ДО ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ІНОЗЕМНИХ СПЕЦІАЛІСТІВ-МЕДИКІВ

У статті розкрито дефініції підготовки та готовності майбутніх іноземних спеціалістів-медиків до професійного спілкування. Проаналізовано структуру комунікативної готовності майбутніх іноземних спеціалістів-медиків, яка складається з мотиваційного, діяльнісно-змістового, комунікативного та результативного компонентів. Надано порівняльну характеристику рівнів сформованості у майбутніх іноземних спеціалістів-медиків готовності до професійного спілкування на різних етапах педагогічного експерименту.

Ключові слова: *готовність до професійного спілкування, майбутні іноземні спеціалісти-медики, професійна комунікація, професійно орієнтована мовленнєва підготовка, формування.*

Соціально-економічна ситуація в Україні, що супроводжується модернізацією системи охорони здоров'я та вищої освіти, актуалізує проблеми поліпшення якості медичної допомоги та професійної підготовки майбутніх спеціалістів-медиків, у тому числі й іноземних. На сучасному етапі важливим завданням для викладачів медичних навчальних закладів є підготовка компетентного фахівця, здатного на вирішення професійних завдань. Результатом вузівської підготовки вважають готовність майбутніх спеціалістів до професійної діяльності, важливою складовою якої є професійна комунікація.

Мета статті – проаналізувати компоненти, критерії та показники формування готовності майбутніх іноземних спеціалістів-медиків до професійного спілкування, надати порівняльну характеристику рівнів сформованості у майбутніх іноземних спеціалістів-медиків готовності до професійного спілкування на різних етапах педагогічного експерименту.

У науковій літературі існують споріднені, взаємопов'язані поняття, що характеризують підготовку особистості до будь-якої діяльності: “підготовка” і “готовність”. Підготовка – це процес, який характеризується певним рівнем розвитку особистості, сформованістю необхідних знань, умінь і навичок та їх теоретичним і практичним оволодінням. Метою та результатом підготовки є готовність [3].

Аналіз літератури [2; 4; 5; 7] свідчить про те, що науковці по-різному визначають поняття “готовність”. У педагогіці “готовність” розглядають як інтегративну, професійно значущу якість особистості, що становить систему взаємопов'язаних структурних компонентів, які містять особистісні

(професійні мотиви й інтереси) і процесуальні (професійні знання та вміння) аспекти.

Професійну готовність визначають як один із критеріїв результативності процесу підготовки, як систему інтеграційних властивостей і якостей особистості та як установку на майбутню діяльність [3].

Під готовністю до професійного спілкування розуміють властивість особистості, що сприяє досягненню цілей професійної діяльності за допомогою обміну інформацією [2].

У науковій літературі значна увага приділяється вивченню структури готовності, проте проблема базових компонентів готовності студентів-медиків до професійного спілкування, на нашу думку, потребує додаткового дослідження. У результаті ознайомлення з різними підходами до визначення структури означеного феномена, спираючись на їх концептуальні положення, виокремлюємо мотиваційний, діяльнісний, комунікативний, результативний компоненти готовності майбутніх медиків до професійного спілкування.

З урахуванням названих компонентів реалізація педагогічного забезпечення формування готовності іноземних студентів-медиків до професійного спілкування передбачає розробку критеріїв і показників готовності. Під “критерієм” розуміють якісну характеристику об’єкта дослідження, на базі якої виводиться його оцінка, визначення або класифікація [8]. Критерії визначаються переліком специфічних ознак і є зразком, “мірилом” досліджуваного явища.

Для розробки критеріїв готовності іноземних студентів-медиків до професійного спілкування необхідно визначити рівень розвитку їх готовності та рівень професійно орієнтованої мовленнєвої підготовки. Саме тому необхідно розглядати критерії та показники готовності студентів-іноземців медичних ВНЗ до професійного спілкування з позицій перетину психології, педагогіки та лінгвістики. На основі результатів вивчення науково-педагогічної та методичної літератури [1; 2; 3; 4] нами було конкретизовано компоненти, критерії і показники готовності майбутніх іноземних спеціалістів-медиків до професійного спілкування.

На формування мотивації в професійній сфері впливає безліч факторів: суб’єктивні особливості особистості (потреба в знаннях, рівень інтелектуального розвитку, здібностей тощо), організаційні форми навчальної діяльності, адаптованість студента до навчального процесу тощо. Як відомо, “будь-яка дія походить з мотиву, тобто переживання суб’єктом чогось значущого тільки для нього, того, що надає дії сенс. Свідома дія спрямовується на мету, яка повинна бути усвідомлена індивідом. Переживання суб’єктом мети дії є спонуканням до її виконання, її джерелом, і нарешті – позиціонується як її мотив” [2].

Важливим показником готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування є інформаційна потреба, яка є основою пізнавальної мотивації. Інтерес до майбутньої професії – один з мотивів навчання. З огляду на те, що навчання у вищих навчальних закладах передбачає підготовку до майбутньої професії, а отже і формування та розвиток, передусім, умінь і навичок, необхідних у майбутній професійній діяльності.

Мотиваційний компонент готовності іноземних студентів медичних ВНЗ до професійного іншомовного спілкування передбачає активність в іншомовній мовленнєвій діяльності з метою вирішення поставлених завдань, професійної реалізації, отримання позитивних результатів комунікації (табл. 1).

Таблиця 1

**Основні критерії та показники для оцінки
рівня сформованості мотиваційного компонента готовності
майбутніх іноземних спеціалістів-медиків
до професійного спілкування**

	Критерії	Показники
Мотиваційний компонент	– мотиваційно-професійний	1) усвідомлення мотивів навчальної діяльності, зацікавленість, бажання досягти успіху, позитивне ставлення до професійної діяльності, активізація особистісного потенціалу студента; 2) мотивація на досягнення успіху в іншомовному професійному спілкуванні (розуміння змісту висловлювань, запитань, формулювання відповідей); 3) усвідомлення мотивів комунікативної діяльності та сприйняття їх як стимулів, що спонукають майбутнього іноземного спеціаліста-медика до розвитку умінь і навичок спілкування як однієї із основних форм професійної взаємодії.
	– професійно-спрямувальний	1) орієнтація на формування професійно-комунікативної компетентності як здатності та готовності встановлювати й підтримувати контакт, програмувати процес спілкування, враховуючи специфіку медичної сфери; 2) сприйняття студентом здатності вести спілкування в іншомовному професійному середовищі як особистісної цінності.
	– особистісно-орієнтований	1) прагнення до реалізації власних можливостей у спілкуванні; 2) наявність потреби та переконаності студента в необхідності вміння вести спілкування в іншомовному професійному середовищі; 3) позитивне ставлення до обраної професійної сфери діяльності.

Діяльнісний компонент готовності майбутніх спеціалістів-медиків передбачає: наявність практичних умінь та спеціальних навичок, мобілізацію сил, зосередженість на завданні, вміння керувати діями, вміння ставити цілі, знаходити засоби для досягнення поставленої мети, подолання

сумнівів в іншомовній мовленнєвій діяльності, когнітивний аналіз мовного та мовленнєвого матеріалу, усвідомлене засвоєння студентами специфічних норм комунікативно-мовленнєвої поведінки носіїв мови.

Цей компонент безпосередньо пов'язаний з умовами навчальної діяльності, де особливої уваги вимагає пізнавальна потреба. До дидактичних складових компонента належать: робота з інформаційними джерелами, знання про сутність іншомовної підготовки (опанування та користування необхідним матеріалом). Окрім того, готовність студентів до професійно орієнтованого іншомовного спілкування включає здатність як до діалогічного спілкування, так і до монологічного висловлювання, коли словниковий запас, граматико-парадигматичні та семантико-синтаксичні зв'язки дають змогу спілкуватися з носієм мови без помилок, які ведуть до порушення процесу комунікації. Основні критерії та показники для оцінки рівня сформованості діяльнісного компонента готовності майбутніх іноземних спеціалістів-медиків до професійного спілкування наведено в табл. 2.

Таблиця 2

**Основні критерії та показники для оцінки
рівня сформованості діяльнісного компонента готовності
майбутніх іноземних спеціалістів-медиків
до професійного спілкування**

Змістово-діяльнісний компонент	– змістово-діяльнісний	1) концептуальні базові знання про сутність і роль спілкування у сфері медицини є основою вивчення специфіки комунікативної взаємодії лікаря з пацієнтом; 2) знання комунікативних тактик та стратегій з метою подолання комунікативних бар'єрів і налагодження ефективної взаємодії зі співрозмовниками у процесі професійної діяльності.
	– діяльнісно-мовленнєвий	1) вміння будувати граматично правильне, логічно організоване висловлювання, що свідчить про впевнене володіння організаційними структурами мови; 2) володіння високим рівнем граматичної правильності, достатнім для організації та контролю власної мовленнєвої діяльності; 3) вміння аналізувати, узагальнювати й систематизувати отриману інформацію (висновки, докази, критична оцінка, пояснення, аргументація тощо).
	– інформаційно-компетентнісний	інформаційна обізнаність і високий ступінь засвоєння системи необхідних та достатніх комунікативних знань у контексті вивчення фахових і нефахових дисциплін.

Комунікативний компонент полягає в оволодінні іноземними студентами іншомовною комунікацією, здатності адекватно оцінювати умови

спілкування та відповідно до них обирати необхідні мовні засоби. Іншими словами, комунікативний компонент полягає у формуванні та розвитку комунікативної компетенції, оскільки однією з особливостей комунікативно спрямованого навчання іншомовному спілкуванню є поєднання лінгвістичної компетенції (засвоєння мовних норм) та спілкування як основного виду мовленнєвої діяльності (мовленнєва компетенція). Основні критерії та показники для оцінки рівня сформованості комунікативного компонента готовності майбутніх іноземних спеціалістів-медиків до професійного спілкування наведено в табл. 3.

Таблиця 3

**Основні критерії та показники для оцінки
рівня сформованості комунікативного компонента
готовності майбутніх іноземних спеціалістів-медиків
до професійного спілкування**

Комунікативний компонент	– комунікативно-міжособистісний	1) здатність застосовувати набуті комунікативні вміння на практиці у процесі вирішення професійних комунікативних завдань; 2) вміння ініціювати та підтримувати ефективну комунікативну взаємодію, що передбачає наявність необхідних знань для подолання конфліктних ситуацій; 3) володіння основними комунікативними стратегіями: вміння спонукати до діалогу, адекватно відреагувати на висловлювання співрозмовника.
	– комунікативно-практичний	1) вміння ініціювати професійний діалог-розпитування, підтримувати його, відповідати на питання, давати рекомендації та поради; 2) здатність до самоконтролю у спілкуванні як чинника ефективності професійної комунікативної взаємодії; 3) навички планування власних комунікативних дій з метою вирішення завдань майбутньої професійної діяльності.

Навчання професійно орієнтованого іншомовного спілкування містить аспекти: по-перше, вивчення мови міжособистісної взаємодії, яка сприяє адекватній орієнтації в задумах комунікантів, по-друге, професійно орієнтоване навчання цінностей і знань, понятійного апарату та ситуацій професійної сфери, від яких відштовхуються учасники спілкування.

Дослідниця Г. Андреева виокремлює три взаємопов'язані складові комунікативного компонента: власне комунікативну, перцептивну та інтерактивну [1]. Оскільки професійна комунікація передбачає такі мовленнєві дії, як презентація матеріалу, усний обмін інформацією, вираження думки, обговорення тощо, комунікативна сторона міжособистісної комунікації характеризується обміном інформацією між партнерами по спілкуванню, передачею та прийомом думок і почуттів, здатністю орієнтуватися

в іншомовному середовищі. Інтерактивний аспект міжособистісної комунікації полягає в обміні діями між партнерами, наявності істинного співробітництва, де основний акцент зроблено на розвиток умінь спілкуватися і груповій роботі. Перцептивний аспект міжособистісної комунікації торкається процесу сприйняття і розуміння людьми один одного, формування визначених міжособистісних відносин.

Результативний компонент дає змогу провести оцінку діяльності студентів, у тому числі й самостійну, передбачає навички самоконтролю. Знання дають змогу студенту орієнтуватися у вирішенні нових мовленнєвих завдань у процесі професійно орієнтованого іншомовного спілкування, грамотно планувати і контролювати хід своєї мовленнєвої діяльності й оцінювати її результати. У професійно орієнтованому навчанні іншомовного мовного спілкування реалізуються, в першу чергу, принципи, що забезпечують доцільність і результативність його вивчення. Так, професійно орієнтована іншомовна підготовка покликана розвивати мовні, комунікативні здібності та формувати готовність здійснювати як безпосереднє спілкування (говоріння, розуміння на слух), так і опосередковане спілкування (читання з розумінням іншомовних текстів, письмо). Основні критерії та показники для оцінки рівня сформованості результативного компонента готовності майбутніх іноземних спеціалістів-медиків до професійного спілкування наведено в табл. 4.

Таблиця 4

**Основні критерії та показники для оцінки
рівня сформованості результативного компонента
готовності майбутніх іноземних спеціалістів-медиків
до професійного спілкування**

Результативний компонент	– результативно-оцінний	1) набуті знання, що дають змогу студенту орієнтуватися у вирішенні мовних та мовленнєвих завдань, які виникають у процесі професійного спілкування та грамотно прогнозувати та контролювати перебіг мовленнєвої діяльності й оцінювати її результати; 2) прояв майбутніми медиками у ситуаціях професійного іншомовного спілкування необхідних характеристик, які забезпечують вищий професійний статус і високу рейтингову позицію; 3) оцінка та самооцінка власних можливостей і дій, уникнення помилок, які можуть призвести до непорозуміння.
-----------------------------	-------------------------	--

Нами здійснено порівняльну характеристику рівнів сформованості в іноземних студентів-медиків готовності до професійного спілкування на початку та після завершення педагогічного експерименту (табл. 5).

**Порівняльна характеристика рівнів сформованості
в іноземних студентів-медиків готовності
до професійного спілкування (на різних етапах експерименту)**

Експериментальна група (80 ос.)	У кінці експерименту	Компоненти сформованості готовності до професійного спілкування	Рівні сформованості компонентів готовності до професійного спілкування			
			Низький	Середній	Достатній	Високий
	У кінці експерименту	Мотиваційний	6 (7,5%)	32 (40%)	30 (37,5%)	12 (15%)
		Діяльнісний	8 (10%)	48 (60%)	18 (22,5%)	6 (7,5%)
		Комунікативний	7 (8,8%)	44 (55%)	21 (26,2%)	8 (10%)
		Результативний	4 (5%)	40 (50%)	20 (25%)	16 (20%)
	На початку експерименту	Мотиваційний	16 (20%)	24 (30%)	32 (40%)	8 (10%)
		Діяльнісний	40 (50%)	20 (25%)	16 (20%)	4 (5%)
		Комунікативний	75 (22%)	35 (10%)	0	0
		Результативний	65 (83,7%)	7 (8,8%)	4 (5%)	4 (2,5%)

Дані табл. 5 демонструють позитивну динаміку в експериментальній групі: кількісні показники кожного з компонентів свідчать про якісні зміни у процесі формування готовності іноземних студентів-медиків до професійного спілкування. Відтак можна стверджувати про ефективність формувальних заходів, упроваджених у процес педагогічного експерименту, зокрема про доцільність введення до навчального плану дистанційного спецкурсу “Професійне спілкування “лікар – хворий” як інтерактивної платформи формування умови професійного самовдосконалення майбутнього спеціаліста-медика.

Висновки. Отже, готовність до професійної діяльності – це складне, цілісне утворення. Інтеграційна сутність показників готовності студентів до професійно орієнтованого іншомовного спілкування проявляється в тому випадку, якщо кожен з них включає мотиваційний, діяльнісний, комунікативний, результативний компоненти. Готовність іноземного студента-медика до професійного спілкування здатна забезпечити конкурентоспроможність його як майбутнього фахівця. Під впливом прагнення до професійної конкурентоспроможності відбувається також формування і розвиток мотивації до вивчення іноземної мови.

Список використаної літератури

1. Андреева Г. М. Социальная психология : учебник для высших учебных заведений / Г. М. Андреева. – Москва : Аспект Пресс, 2003. – 364 с.
2. Воробйова С. Г. Структура, критерії і рівні готовності студентів до творчого рішення дидактичних задач / С. Г. Воробйова // Рідна школа. – 2002. – № 4. – С. 42–45.
3. Кружилин Т. В. Формирование готовности будущих педагогов дошкольных образовательных учреждений к развитию эстетических эмоций у детей : монография /

Т. В. Кружилина, А. Г. Недосекина, Н. А. Шеметова. – Магнітогорск : МаГУ, 2010. – 195 с.

4. Линенко А. Ф. Теория и практика формирования готовности студентов педагогических вузов к профессиональной деятельности : автореф. дис. ... д-ра пед. наук / А. Ф. Линенко. – Киев, 1996. – 44 с.

5. Повідайчик О. С. Формування інформаційної культури майбутнього соціального працівника в процесі професійної підготовки : дис. ... канд. пед. наук / О. С. Повідайчик. – Ужгород, 2007. – 278 с.

6. Рагіна Ж. М. Діалогічне мовлення як основа професійної підготовки іноземних студентів медичних спеціальностей / Ж. М. Рагіна // Гуманітарний Вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім. Г. Сковороди. Тематичний випуск “Вища освіта у контексті інтеграції до європейського освітнього простору”. – Київ : Переяслав-Хмельницький, 2017. – С. 132–139.

7. Радченко С. Г. Готовність до професійної діяльності як проблема педагогіки / С. Г. Радченко // Гуманітарні науки і сучасність. – Київ : КДПУ, 1999. – С. 180–188.

8. Фомин В. Н. Квалиметрия. Управление качеством. Сертификация : учеб. пособ. / В. Н. Фомин. – Москва, 2005. – 383 с.

Стаття надійшла до редакції 03.02.2017.

Рагіна Ж. М. Анализ сформированности компонентов готовности к профессиональному общению у будущих иностранных специалистов-медиков

В статье раскрыты дефиниции подготовки и готовности будущих иностранных специалистов-медиков к профессиональному общению. Проанализирована структура коммуникативной готовности будущих иностранных специалистов-медиков, которая состоит из мотивационного, деятельностно-смыслового, коммуникативного и результативного компонентов. Предоставлена сравнительная характеристика уровней сформированности у будущих иностранных специалистов-медиков готовности к профессиональному общению на разных этапах педагогического эксперимента.

Ключевые слова: *готовность к профессиональному общению, будущие иностранные специалисты-медики, профессиональная коммуникация, профессионально ориентированная языковая подготовка, формирование.*

Ragrina Z. Analysis of the Components' Formation of the Future Foreign Medical Specialists' for Professional Communication

The article is devoted to the problem of professional preparation in the medical universities. It reveals the definitions of the preparation and readiness of the future foreign medical professionals for the professional communication. In the pedagogical theory the term “readiness” is considered as an integrative, professionally significant quality of the individual, which is a system of interconnected structural components that contains personal (professional motives and interests) and procedural (professional knowledge and skills) aspects. The readiness for the professional communication is understood by scientists as a property of the individuals that promotes the objectives of professional activity by sharing information.

The structure of the communicative readiness of the future foreign medical professionals is also analyzed. The researcher concretizes that it consists of motivational, activity-semantic, communicative and effective components. According the components the criteria and levels of forming the preparedness of future foreign medical professionals for professional communication are determined. The researcher emphasizes that there is necessary to consider the criteria and indicators of the foreign medical students' readiness for the professional communication from the point of intersection of psychology, pedagogy and linguistics.

The comparative description of levels of foreign medical students' readiness for professional communication at the beginning and at the end of the experimental teaching was conducted and described in the research. The indicators demonstrate positive dynamics in the experimental group: quantitative indicators of each component indicate qualitative changes in the formation of readiness of foreign medical students for professional communication. Moreover the author underlines that the foreign medical students' readiness for the professional communication can provide its competitiveness as a future professionals. The professional competitiveness is also one of the reason of the formation and development of foreign medical students' motivation for the language learning.

Key words: *readiness for professional communication, future foreign medical specialists, professional communication, professionally oriented language training, formation.*